

Námietka nepríslušnosti všeobecného súdu

©OLEXOVA VASILISIN s.r.o., 2012

Obsah:

1/	Úvod	4
2/	Právomoc rozhodcovského súdu	5
3/	Námietka nepríslušnosti všeobecného súdu	8
3.1	Konanie o vydanie predbežného opatrenia pred začatím konania vo veci samej	8
3.2	Konanie vo veci samej	9
3.3	Opravné prostriedky	12
3.4	Vykonávacie konanie	13
4/	Záver a odporúčania	15
	Použitá literatúra	16

1/ Úvod

Predmetom tejto práce je analýza úpravy a dôsledkov uplatnenia námietky nepríslušnosti všeobecného súdu spočívajúcej v tom, že vec sa má podľa zmluvy účastníkov prejednať v rozhodcovskom konaní.

Cieľom práce je poukázať na nedostatky platnej zákonnej úpravy v kontexte právomoci rozhodcovských súdov a štádií občianskeho súdneho konania a vyvodenie záverov z týchto nedostatkov v stručných návrhoch na ich odstránenie.

2/ Právomoc rozhodcovského súdu

Pri definovaní právomoci rozhodcovských súdov na rozhodovanie sporov je potrebné vychádzať z definície právomoci na rozhodovanie sporov zakotvenej pre všeobecné súdy SR. Úvodom možno podotknúť, že spormi je potrebné chápať všetko vo vzťahoch medzi subjektmi občianskeho práva (teda nie trestné veci, kde vystupujú ako účastníci vzťahov v princípe občania na jednej strane a štát z mocenskej pozície na strane druhej) čo niekto nechce splniť voči inému dobrovoľne (výnimkou z uvedeného je legálna svojpomoc – svojvoľné vymoženie práv jednotlivca bez domáhania sa plnenia práva na súde resp. v rozhodcovskom konaní).

Spormi teda na účely tejto práce netreba chápať také vzťahy, ktoré sú predmetmi konania, hoc vykonávaného súdmi v občianskom súdnom konaní, kde ako účastníci konania vystupujú orgány verejnej moci z titulu plnenia svojej pôsobnosti, ani konania v tzv. statusových veciach a im povahou podobných veciach, ktoré budú spomenuté ďalej.

Definícia právomoci všeobecných súdov je obsiahnutá v § 7 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (zákon č. 99/1963 Zb. v znení neskorších právnych predpisov), ktorý znie:

„V občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú spory a iné právne veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, obchodných a hospodárskych vzťahov, pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány.“

Z uvedenej definície možno vyvodit' jednoduchý záver, že pokiaľ v zákone nie je uvedené niečo iné, na rozhodnutie určitého sporu bude mať právomoc všeobecný súd v rámci naplnenia zásady zákazu odmietnutia spravodlivosti - *denegatio iustitiae*.

Rozhodcovské súdy oproti uvedenému môžu mať právomoc na rozhodnutie len z obchodno-právnych a občiansko-právnych sporov (§ 1 ods. 1 písm. a) Zákona o rozhodcovskom konaní (zákon č. 244/2002 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov) a to za nasledovných podmienok:

1/ V rozhodcovskom konaní možno rozhodovať len spory, ktoré účastníci konania pred súdom môžu skončiť súdnym zmierom.

2/ V rozhodcovskom konaní nemožno rozhodovať spory:

- a) vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva a iných vecných práv k nehnuteľnostiam
- b) osobnom stave
- c) súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí
- d) ktoré vzniknú v priebehu konkurzného a vyrovnacieho konania

Ad 1/

Pokiaľ ide o obsah pozitívneho vymedzenia; treba tomu rozumieť tak, že by mohli byť tieto spory ukončené súdnym zmiernom. Zákon o rozhodcovskom konaní tu odkazuje na § 99 OSP. Z § 99 OSP možno vyvodiť, že ak to povaha veci pripúšťa, môžu účastníci skončiť konanie súdnym zmiernom a ďalej, že súd rozhodne o tom, či zmiern schvaľuje. Súd zmiern neschvaľuje, ak je v rozpore s právnymi predpismi. Predovšetkým treba uviesť, že súdny zmiern (procesná dohoda účastníkov) prichádza do úvahy iba pri sporovom konaní a pochopiteľne tam, kde je vôbec daná právomoc občianskoprávného súdu. Občiansky súdny poriadok viaže prípustnosť uzavretia zmiernu vtedy, ak to povaha veci pripúšťa. Povahou veci v tomto zmysle treba rozumieť predovšetkým prípustnosť hmotnoprávnej dispozície s predmetom sporu účastníkmi konania. Povahou veci rozumieme taký nárok, ktorého ochrana sa uplatnila v súdnom konaní a ktorým účastníci v rámci hmotného práva (teda v predprocesnom vzťahu) môžu aspoň čiastočne slobodne disponovať svojimi prejavmi vôle. Súdny zmiern preto nemožno uzavrieť o osobnom stave (čo je aj výslovne uvedené ako výlučka v § 1 ods. 3 písm. b ZRK) alebo vo veciach, v ktorých možno začať konanie aj bez návrhu alebo i tam, kde hmotné právo vylučuje dohodu (napríklad spor o neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia obchodnej spoločnosti). [1]

Ad 2/

Negatívne vymedzenie prípustnosti arbitráže je v § 1 ods. 3 ZRK. Tu sa taxatívne uvádzajú spory, ktoré nemožno rozhodovať v rozhodcovskom konaní, aj keby inak mali charakter majetkového sporu. K tomu stručne tieto poznámky:

- a) vylúčené sú iba spory týkajúce sa vlastníckeho a iných vecných práv k nehnuteľnostiam. Spory o zaplatenie kúpnej ceny za predanú nehnuteľnosť, o nájomné za prenájom nehnuteľnosti, o náhradu škody na základe poisťnej zmluvy, ak je poisťnou udalosťou vznik škody na nehnuteľnosti, môžu byť predmetom arbitráže;

- b) spory o osobnom stave účastníkov (statusové veci), zahrňujú veci, v ktorých účastníci nemôžu uzavrieť zmier. Patria sem napríklad spory o rozvode manželstva, o určenie platnosti či neplatnosti manželstva, o zrušenie bezpodielového spoluvlastníctva manželov (nie však o majetkové vysporiadanie tohto spoluvlastníctva), veci o určenie či popretie otcovstva, týkajúce sa osvojenia, opatrovníctva;
- c) k sporom súvisiacimi s núteným výkonom rozhodnutí patria napríklad spory o vylúčení vecí z exekúcie, tzv. excindačné žaloby;
- d) tieto spory sú vylúčené, ak ide o konkurzné alebo vyrovnacie konanie na území Slovenskej republiky. Konkurz a vyrovnanie vykonávané v zahraničí nemá vplyv na rozhodcovské konanie v SR. V tomto zmysle rozhoduje konštantne napríklad stály Rozhodcovský súd pri Hospodárskej komore ČR a Agrárnej komore ČR v Prahe (ďalej aj RS v Prahe). Podľa princípu teritoriality účinky konkurzu v cudzine môžu byť zabezpečené v tuzemsku len medzinárodnou zmluvou. [2]

Z uvedeného teda vyplýva, že rozhodcovské súdy môžu rozhodovať spory [všetko čo je medzi účastníkmi súkromnoprávných (obchodno-právných alebo občiansko-právných) vzťahov sporné] zohľadňujúc vyššie uvedené obmedzenia.

Z povahy veci však vyplýva, že sa možnosť rozhodovania rozhodcovských súdov prejaví iba tam, kde sa na tom účastníci sporu dohodnú či už pred objavením sporu, alebo až v jeho priebehu.

3/ Námiетка nepríslušnosti všeobecného súdu

Pokiaľ aj má o určitom spore rozhodovať rozhodcovský súd, nemožno vylúčiť, že by nemohla nastať taká situácia, že konanie o takom spore začalo na všeobecnom súde.

Námietkou nepríslušnosti všeobecného súdu je potom potrebné rozumieť taký úkon účastníka konania, ktorý smeruje k tomu, aby konanie o spore neprebehlo na všeobecnom súde ale na inom orgáne, ktorý by mal spor prejednať a rozhodnúť.

V tejto časti bude uvedenej problematike venovaná pozornosť z pohľadu štádií občianskeho súdneho konania, ako je nutné (resp. možné) aby prebehli ak k splneniu uplatneného práva nedôjde dobrovoľne ani napriek ukončeniu určitého uceleného postupu, nazvaného v tejto práci ako jeho štádium.

Pozornosť bude teda v nasledovnej časti venovaná úprave, uplatneniu a dôsledkom námiетки nepríslušnosti všeobecného súdu v štádiu:

- a) konania o vydanie predbežného opatrenia pred začatím konania vo veci samej
- b) konania vo veci samej
- c) opravných prostriedkov
- d) vykonávacieho konania

3.1 Konanie o vydanie predbežného opatrenia pred začatím konania vo veci samej

Predbežným opatrením treba rozumieť individuálny normatívny akt súdnej moci štátu, ktorým sa zasahuje do práv, oprávnení alebo postavenia subjektu súkromnoprávných vzťahov predbežne a dočasne.

Predbežnosťou treba rozumieť skutočnosť, že vydanie predbežného opatrenia v prospech jednej zo strán sporu ešte neznamená, že bude v spore vecne úspešná (konečné rozhodnutie) čoho dôsledkom vo všeobecnosti je, že uplatňované právo nie je nutné preukázať, ale postačí len osvedčiť.

Dočasnosťou je zase potrebné vnímať to, že predbežné opatrenie nemá upraviť vzťahy účastníkov sporu definitívne, ale iba po určitý čas, z čoho vyplýva potreba vylúčenia nezvratnosti predbežným opatrením nastolenej úpravy sporného vzťahu.

Vydanie predbežného opatrenia podlieha samozrejme aj iným podmienkam a pravidlám, ktoré ale nie sú predmetom záujmu tejto práce.

§ 2 ods. 2 Zákona o rozhodcovskom konaní znie:

Rozhodcovskému konaniu neodporuje, ak účastník konania pred začatím rozhodcovského konania požaduje od súdu 2) vydanie predbežného opatrenia a súd také opatrenie vydá.

Z uvedeného tak pomerne prekvapivo vyplýva jednoznačný záver, že hoc sa účastníci sporu v rozhodcovskej zmluve či doložke dohodli, že ich spory bude rozhodovať v arbitráži určitý, alebo dohodnutým spôsobom určený rozhodca, vydaniu predbežného opatrenia, ktoré môže mať pre spor rozhodné následky všeobecným súdom nič nebráni a čo je rozhodné, nemožno to relevantným spôsobom nijako namietat'.

O nariadenie predbežného opatrenia možno žiadať podľa § 102 Občianskeho súdneho poriadku aj v priebehu konania vo veci samej (najmä po podaní žaloby), z pohľadu štádia konania však takto obsahovo vymedzená téma spadá do ďalšej časti.

3.2 Konanie vo veci samej

Občianske súdne konanie ako konanie vo veci začína na návrh účastníka konania (navrhovateľ, žalobca) dňom kedy návrh na začatie konania došiel súdu.

Všeobecné súdy v občianskom súdnom konaní, ktoré začína návrh rozhodujú podľa § 80 Občianskeho súdneho poriadku najmä o:

- a) osobnom stave (o rozvode, o neplatnosti manželstva, o určení, či tu manželstvo je alebo nie je, o určení rodičovstva, o osvojení, o spôsobilosti na právne úkony, o vyhlásení za mŕtveho) – statusové veci, ako bolo uvedené vyššie
- b) splnení povinnosti, ktorá vyplýva zo zákona, z právneho vzťahu alebo z porušenia práva – tzv. spory o plnenie
- c) určení, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem – tzv. spory o určenie

Z pohľadu tejto práce sú relevantné konania uvedené pod písm. b) a c) (teda aj spory o plnenie, aj spory o určenie), a to ako bolo uvedené ak pôjde o majetkový spor, pri ktorom sa

účastníci vzťahu dohodli, že sa bude riešiť v arbitrážnom konaní, pokiaľ zákon neustanovuje, že sa v arbitrážnom konaní taký spor nerieši.

Predmetom tejto práce je zhodnotenie toho, ako môže účastník sporu, voči ktorému sa vedie konanie na všeobecnom súde namietať a brániť sa, že má prebehnúť konanie na rozhodcovskom súde, pretože sa tak účastníci sporu už predtým dohodli, no navrhovateľ inicioval konanie napriek tomu na všeobecnom súde.

Právnu úpravu vyššie uvedeného treba hľadať v zákone o Občianskom súdnom poriadku, ktorého § 106 ods. 1 znie:

Len čo súd k námietke odporcu uplatnenej najneskôr pri prvom jeho úkone vo veci samej zistí, že vec sa má podľa zmluvy účastníkov prejednať v rozhodcovskom konaní, nemôže vec ďalej prejednávať a konanie zastaví; vec však prejedná, ak účastníci vyhlásia, že na zmluve netrvali alebo ak uznanie cudzieho rozhodcovského rozhodnutia bolo v Slovenskej republike odopreté. Súd prejedná vec aj vtedy, ak zistí, že vec nemôže byť podľa práva Slovenskej republiky podrobená rozhodcovskej zmluve, alebo že rozhodcovská zmluva je neplatná, prípadne že vôbec neexistuje alebo že jej prejednanie v rozhodcovskom konaní presahuje rámec právomoci priznanej im zmluvou, alebo že rozhodcovský súd odmietol vecou sa zaoberať.

Témy tejto práce sa dotýka taký stav, keď všeobecný súd zistí, že sa má spor prejednať a rozhodnúť v arbitrážnom konaní na základe námietky účastníka konania. Z uvedenej dikcie zákona vyplýva, že námietku je potrebné uplatniť najneskôr pri prvom úkone, ktorý vykoná účastník konania vo veci samej. Týmto úkonom môže byť vyjadrenie k žalobe, či už pod pohrožkou rozsudku pre zmeškanie pri postupe všeobecného súdu podľa § 114 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku alebo nie, ale nemožno vylúčiť, že by sa tak nemohlo stať aj na prvom pojednávaní.

Z uvedenej dikcie by tak malo vyplývať, že úmyslom zákonodarcu bolo, aby sa na neskôr vznesenú námietku nepríslušnosti všeobecného súdu neprihliadalo.

Napriek tomu; uvedené ustanovenie rieši možný stret právomoci súdu a iných neštátnych orgánov (rozhodcov). Predpokladom možnej konkurencie právomocí je zmluva účastníkov vzťahu o prejednaní veci v rozhodcovskom konaní. Sama existencia takejto zmluvy však ešte nezakladá nedostatok právomoci súdu. Nedostatok právomoci súdu vec prejednať je daný iba

v prípade, ak odporca vznesie v tomto smere námietku. Námietka je však účinná, iba ak ju odporca vznesol pri svojom prvom úkone vo veci samej. K neskôr vznesenej námietke súd nemôže prihliadnuť, ale bez toho, aby vydával rozhodnutie, pokračuje ďalej v konaní. Pokračovanie v konaní a vydanie rozhodnutia vo veci samej však nebráni odporcovi, aby prípadne neskôr v odvolaní namietal nedostatok právomoci súdu na prejednanie a rozhodnutie veci. [3]

Ako bude uvedené ďalej, napriek uvedenej zákonnej dikcii úspešné uplatnenie námietky nepríslušnosti všeobecného súdu aj neskôr po prvom úkone vo veci samej, nemožno vylúčiť.

Na tomto mieste možno ešte spomenúť, že zákon do dôsledkov nerieši ani vyrovnanie sa s námietkou nepríslušnosti všeobecného súdu pre existenciu právomoci rozhodcovského súdu na prejednanie a rozhodnutie sporu v konaní o nariadenie predbežného opatrenia po začatí konania vo veci samej.

Ako bolo uvedené § 2 ods. 2 Zákona o rozhodcovskom konaní znie:

Rozhodcovskému konaniu neodporuje, ak účastník konania pred začatím rozhodcovského konania požaduje od súdu 2) vydanie predbežného opatrenia a súd také opatrenie vydá.

Nemožno však vylúčiť ani to, že by sa účastník konania domáhal na všeobecnom súde nariadenia predbežného po začatí konania na všeobecnom súde a pred začatím rozhodcovského konania súčasne. Aj o takom návrhu teda môže všeobecný súd rozhodnúť záväzne, pretože len pre rozhodnutie po začatí rozhodcovského konania by mu chýbala právomoc.

3.3 Opravné prostriedky

Opravné prostriedky rozoznávame v občianskom súdnom konaní riadne a mimoriadne. Riadnymi opravnými prostriedkami sú odvolanie a odpor, mimoriadnymi návrh na povolenie obnovy konania, dovolanie a mimoriadne dovolanie.

V námietke nepríslušnosti všeobecného súdu ide o tvrdenie účastníka konania spočívajúce v tom, že všeobecný súd nemá na príslušné rozhodnutie právomoc. Argument, že by malo ísť o nedostatok vecnej príslušnosti (ako aj z uvedeného vyplýva) nemá teoretické opodstatnenie. Pokiaľ ale ide o námietku spočívajúcu v tom, že súd na rozhodnutie sporu nemal právomoc, takúto námietku občiansky súdny poriadok pomenúva doslovne na viacerých miestach. Dokonca aj medzi vadami spôsobujúcimi tzv. zmätočnosť konania podľa § 237, keď hneď jeho písm. a) znie:

Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov.

Tak isto však uvedenú vadu *expresis verbis* Občiansky súdny poriadok pomenúva aj konaní o odvolaní ako riadnom opravnom prostriedku v § 205 ods. 2 v spojení s § 221 ods. 1 písm. a), ktoré znejú nasledovne:

Odvolanie proti rozsudku alebo uzneseniu, ktorým bolo rozhodnuté vo veci samej, možno odôvodniť len tým, že v konaní došlo k vadám uvedeným v § 221 ods. 1.

Súd rozhodnutie zruší, len ak sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov.

Ak teda pripustíme, že v námietke nepríslušnosti všeobecného súdu ide o tvrdenie účastníka konania spočívajúce v tom, že všeobecný súd nemá na príslušné rozhodnutie právomoc, potom je nutné vyvodiť záver, že túto námietku je možné uplatniť s úspechom nie len že nie iba pri prvom úkone vo veci samej, ale aj pri riadnom opravnom prostriedku a dokonca aj pri mimoriadnom opravnom prostriedku, spočívajúcom v návrhu účastníka konania na preskúmanie napadnutého rozhodnutia akým je dovolanie (nie generálneho prokurátora pri mimoriadnom dovolaní). Dokonca je dovolanie z takého dôvodu prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, nie len pri zmeňujúcich rozsudkoch ako je to vo všeobecnosti pri iných dovolaniach dôvodoch ako tých podľa § 237 spôsobujúcich uvedenú „zmätočnosť konania“.

Z pohľadu uplatniteľnosti námietky nepríslušnosti všeobecného súdu pre danosť príslušnosti arbitra v konaní o opravných prostriedkoch je preto vymedzenie potreby jej uplatnenia pri prvom úkone vo veci samej v štádiu konania vo veci samej obsolentné a bez patričného účinku.

3.4 Vykonávacie konanie

Vykonávacie konanie ako štádium občianskeho súdneho konania prichádza na rad logicky po tom, ako neúspešný účastník konania záväzné rozhodnutie nesplní ani napriek nadobudnutiu jeho vykonateľnosti.

Aj vo vykonávacom konaní, ktoré tohto času bez mála výnimiek vykonávajú súdny exekútori je možné uplatniť určité prostriedky obrany.

Základnou obranou vo vykonávacom (exekučnom) konaní sú námietky voči exekúcii uplatňované v zákonnej lehote do 14 dní od doručenia upovedomenia o začatí exekúcie. Je to procesný prostriedok, ktorým možno vyvolať začiatok incidenčného sporu o prípustnosť exekúcie. [4]

§ 50 ods. 1, prvá veta, zákona o súdnych exekútoroch č. 233/1995 Zb. v znení neskorších právnych predpisov znie:

Povinný môže vzniesť u exekútora povereného vykonaním exekúcie do 14 dní od doručenia upovedomenia o začatí exekúcie námietky proti exekúcii, ak po vzniku exekučného titulu nastali okolnosti, ktoré spôsobili zánik vymáhaného nároku alebo bránia jeho vymáhatelnosti, alebo ak sú tu iné dôvody, pre ktoré je exekúcia neprípustná.

Dôvodom na úspešnosť uvedenej námietky teda je aj skutočnosť, že je exekúcia neprípustná. Taxatívny výpočet dôvodov, kedy je exekúcia neprípustná zákon neobsahuje, vylúčiť preto nemožno ani úspešné uplatnenie námietky neprípustnosti všeobecného súdu pre danosť potreby rozhodcovského konania a to najmä pokiaľ účastník konania námietku z akéhokoľvek dôvodu nevzniesol v štádiu opravných prostriedkov, alebo nebolo také vznesenie možné (predbežné opatrenie všeobecného súdu po začatí konania na rozhodcovskom súde) alebo bolo dokonca neúspešné.

4. Závěry a odporúčania

Z kritiky tejto práce vyplýva, že by predmetom zlepšenia koncepcie úpravy rozhodcovského konania, spočívajúcej v dosiahnutí rozhodovania sporov tam kde sa na tom účastníci určitého právneho vzťahu dohodli rozhodcami mohli byť konanie o nariadenie predbežného opatrenia a vylúčenie úspešnosti námietky nepríslušnosti súdu, ak nebola uplatnená pri prvom úkone vo veci.

Občiansky súdny poriadok by pri menšej úprave Zákona o rozhodcovskom konaní mohol pripustiť námietku nepríslušnosti všeobecného súdu aj v konaní o nariadení predbežného opatrenia pred začatím konania vo veci. Je síce pravda, že povinnosť všeobecných súdov na „súčinnosť“ s účastníkmi konania je významne obmedzená, no uplatneniu takej námietky ani v tomto konaní nič nebráni a teda pre rozhodovanie všeobecného súdu v prípade jej skutočného uplatnenia nie je žiaden rozumný dôvod.

Čo sa sprecíznenia úpravy potreby uplatnenia námietky nepríslušnosti pri prvom úkone vo veci týka, zákon by zas jednoducho v zmysle zásady perpetuatio fori (§ 11 ods. 1 OSP; Príslušnosť sa určuje podľa okolností, ktoré tu sú v čase začatia konania, a trvá až do jeho skončenia.), mohol ustanovenie § 106 Občianskeho súdneho poriadku doplniť v tom smere, že právomoc všeobecného súdu v prípade neuplatnenia námietky pri prvom úkone v konaní trvá do jeho skončenia.

Použitá literatúra:

[1]

Vojčík, P.: Právomoc rozhodcovského súdu. Bratislava, Buletin slovenskej advokácie, 2005, č. 1

[2]

Hrivnák, J.: Základy arbitráže 1 časť. Bratislava, Buletin slovenskej advokácie, 2005, č. 3

[3]

Nesrovnal, M.: Komentár k občianskemu súdnemu poriadku. Bratislava, ASPI, 2003

[4]

Mazák, J.: Komentár k exekučnému poriadku. Bratislava, ASPI, 1995

